

42.1
Q-58

QÝRÝM MSSÇ XALQ TOPRAQ IŞLERİ KOMISARLIQY
NAZIK KULTURA SEKTORU

Bereket toplav kampanijasъ mynasibetile
kolxoz ve sovxozi brigadirine

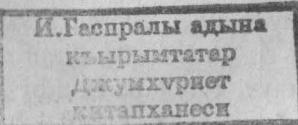
Kpt 2116

QÝRÝM TYTYN TARLALARыNЬ
BAQUV TYTYNNI TOPLAV VE
QURUTUV

5-çi kitab

N. V. KONUSOFNыN REDAKSIJASЪ ALTЫNDA

TATARCAOJA CEVIRGEN IBRAHIMOF

QÝRÝM DEVLET NEŞRIJATЫ

1932 sen. tytynlerni otav ve toplav kampanijasynyň ehemijeti ve vazifeleri

1932 senesi tytynlerni otav-toplav kampanijasynyň xalq-xozajstvasyň beş senelik planynyň sonki tamamlajyçy jylynyň vir qýsmy olaraq, sijasij ve xozajstvaça qajet vyjyk ehemijeti bardyr.

Tytynlerni otav ve toplav kampanijasynyň merkezij vazifesi bereketin ýzjadesile artmasý ve tytynlernin kefijetiniň ejileştirilmesi, agro texnika talablatyňny vaqtynda içra olyptasmaý ve qajývlar ile kyréşyv olmaýdyr.

Tytyn mejdanylýqlarynyň kenişletilmesinde elde etilgen muvaffaqijetlerle beraber hem kolxoziň, hem de sovxozlarda tytyn bereketi myqdar ve kefijetçe ciddij suretde geride qalmassındadyr.

Kecgen senelernin teçribeleri, tytynlerni otavnyň timar etyv ve qurutuvnyň vaqtsız ve fena olaraq ətkerilmesi, kolxozlarda, sovxozlarda ve ajrym xozajstvalarda tytynni işlev prosesinde maşinalaşdýruv mexanizleşdiriyvni temelleşdiriyv işine qulaq asmajuv bereketin myqdar ve kefijetçe vyjyk miqdarda qajyb olmasýny myçis oldy. Bytyn sovxoziň, kolxoziň ve ajrym xozajstvalar bunlarnyň hepsini hisabqa almaq, eż diqqatlaňtyň bunlarnyň yzerine toplamaq ve hazırladaki týmar kampanijasynda tamamile joq etmek kerek.

Ogymizdeki kampanja—bytyn çemaatçylyqny diqqatlyp—maşinalaşdýruv ve mexanizeleşdiriyvni maksimal suretde temelleşdiriyve ve tytynlerni otav, timar etyv, qurutuv ve ibtidai işlev proseslerini rasionalize etyvge moblize etmelidir.

Timar etyv kampanijasynda esas vazifeler şunlardan ibaretdir: qajýblarnen kyréşyv, kontrabanda (qacaq) ile kyréşyv, bytyn toplanqan tytynlerni doqrý ve mykemmel olaraq hisablav, ibtidai işlevni vaqtynda japuv ve sanajy'qa teslim etyvdir.

Esas vazifeler hal etyv, tytyn bereketini köteriyv ve kefijetini jykselytv, kolxozlaryň ilerideki teşkilatij—xozajstvaça pekişmesini ve sovxozarle MTS-lerinin çetekeçilik rölini quvvetlesdiriyvni te'min ete-

çek otav ve timar kampanjasınpa vaqtında hazırlanmasına ve etkerilmesine baqlydyr.

Her bir kolxoz brigadası xatırında tutmaşki, kolxoçısının emek kyni haqqınpa keterilmesi jaki tyşmesi teslim oluna turqan tytynnin məqdar ve kefijetine baqlydyr.

Xozajstva icinde olqan resursların maksimal suretde moblize etyv xozajstvada olqan kedik materiallar, tara ve binaların ta'miri ve işge üzdəytilmasın onlarnıq hepsini fajdalı bir suretde qullanıv her bir istihsalıj brigadanı ve onıq a'zalarınpa diqqatlı çels etmelidir.

Doqırı sənətsiz sdelscina esaslar yizerine emekni teşkil etyv, emek disiplinasınpa koteriyv, ajrıq qızqınp devirlerde kolxoçı işçi quvveti rezervini (ihtijatınp) moblize etyv, obezlicka ve uravnılofkanı bitiryv, məqdar ve kefijet vojınpa işnin mykemmel hisabqa alıvınp jölna dojuv, sos. müsavaqa ve udarnılik esası yizerinde otav ve timar etyv vojınpa bytyn işlernin myddetinde ve myddetinden evvel eda olunmasınp elde etyv onlar hepsi agro texnikij tedbirlerinin etkerilmesini te'min etmekde, tytyń bereketiniq keterilmesi ve kefijetin ejileşməsində, devlet tarafından berilgen plan vazifelerinin eda olunmasında ve artqasın ile eda olunmasında esaslıdır.

Otav ve timar etyv kampanijasında tytynnin agro-texnikası

Otav ve timarlav kampanijasın devrinde tytyń asratıcılıq sahäsında agrotexnika çihetinden şu altı momentni ajrıça qajd etmek kerek:

1. Tytyń tarlalarınpa kijik əsimliklerden temizlemeli ve topraqnpa jumşatıqlan halda tutulmalıdır.

Bılpıq icyn jaz vojı tarla eñ azdan eki kere otalıv, ve jumşatılyr. Birinci otav eñ keci şu ucastkanı sacqandan 10—15 kyn son ekinçi otav ise eñ keci birinci otavın etkergenden 10—15 kyn son jarylı. Ekinçi otav vaqtında tytyń əsymliklernin artıvı bir az obalarlar. Suvarma tytyń sajlıqan tarlalarda suvaruvdan son topraq jumşatalar ve mutlaqa yicinçi otav jarylı, qıq tytyń sacıqlan jerlerde ise kijik əsimlik pejda olqanda jaki jaqmurdan sonra qaviq hası olqanda yicinçi otav ve jumşatıv meçburidır.

Sıra aralarınpa işlev at jekilgen propaşnikler (sırzhevetskij ploneti №8, PRZ ve dig.) ile jaki mexanikij quvvet vastasile („ukrainka“ savanı şeklärinde ve dig.) işlegen maxsus sıra arası aletleri ile jarylı.

Kesterilgen o şartlar daha timardan соq evvel işlenilmesini işlev ve hazırlanылмасынъ талаб eter ve bu xususda şunlar жарыль:

a) tytynlerniң qurutылмасынъ te'min etmek icyn bytyn qurutuv binalarы aletleri temamile hazırlана, виңде вегавер esas diqqat me-ханикij qurutuvqa berile.² Hepsinden evvel qurulmaqdа olqan jaң aran жарысыңынъ bitirmek ve olqan aranlарын ise vagonly (me-ханикij) qurutuvqa иjdeyтымаq kerek. Olqan aranlарын та'miri (icini techizlev, tөpesi, divarlarы ve dig) qurutuv ramkalarынъ (vagonlары) ve jollarnы (reisler) teşkermeli ve ta'mir etib bitirilmeli. Sырьq ile qurutqanda gunderler qojula, сырьqlar teşkerile ve hazırlana ve ilax. Qurutuv binalарынъ hisablaqanda шын көзге tutmaq kerek ki, bir kəzi olqan kөj aran qararnen 800—900 сырьq ja'ni 1 hekt. jerden alyпqan tytynni qurutmaq icyn jeter, standart tipinde olqan (1925—1932 sen. Japuvlary) віr kөj aran 1500 сырьq, ja'ni віr висиқ hektarni te'min ete. Aranlar jetişmegeni taqdирde qurutuvnyн en sade ve uj-durylqan вина ve jerde keciryv nizamы evvelden hazırlanmalы ve te'min olunmalы.

Maxsus binalar olmaqanda qurutuvnyн en ujqun ve jengil tatbiq oluna turqan usullardan біри ramalar astыnda yzerinde qurutuvdьr.

Bogunlar yzerinde qurutыlmaq kerek olqan mejdан evvelden ta'-jin olunыр ve bu noqtai nazardan kerek olqan material (taxtalar, qazъq-lar, тұх ве ilax) hazırlanыр.

Kerek olqan rama тұздары qurutuv jerine ketirilir (ejisi bogun-laryn tamarlar bulunqan fide jerinde japmalы.

800—900 сырьq tytynni qurutmasынъ te'min etmek icyn 40-dan 60-qa qadar rama kerekdir.

Qurutuv i'maratны (сооружение) hazırlамағle вегавер сырьq узе-ринde qurutuvda her bir hektar icyn en azdan 300 сырьq, 8—10 dane ine, 8 kilogram қыпав (ip) hisabында kerek olqan bytyn kedik ve materiallарынъ hazыrlamalы ajni өjle de tytynni tarlalardan qurutylqan jerge ketirmek icyn kerek olqan transport (naqliyat) vasыtalarынъ (arava, jyk egeri) tara, jaşcik, bez-çajuv hazыrlamaq kerek.

Qurutuvqa hazırlanma işleriniң hepsi jałъ војьнда 25 иjynden ve qaloqan rajonlarda 30 иjynden kec qalmamalыдьr. b) Tytynni birinci japraklary birinci (dipsary) oturtылqandan 50—60 kyn kecgen son, ja'ni jałъ војьнда 15—20 иjynde ve daq etegi rajonlarda ijyn-nin son cisllарында pişmege başlaj. Bu momentden timarlav (qыruv, tizyv ve qurutuv) başlaj.

Tytyn japraklaryн jańczыz pişkinleri qытырыг ve аjыz zamanda onlарынъ qarardan zijade pişmesine mysaade etmemeli.

Bytyn timar vaqtında qatı olaraq ajrı jaruslar qıtgılyr, bunlar Jalta rajonı icyn 7 den eksik olmamalıdyr (dibsarlı, birinci, orta sarı I, orta sarı II, anac tybi, anac, tere) Amerikan ve diger sortlar icyn ise bytyn rajonlar vojı 6 jarus olır (dibsarlı, birinci, orta sarı I, orta sarı II anac, tere). Mystesnä hallarda daq etegi ve cəl rajonlarında ajrı sortlar icyn (trapezont) beş toplav ile toqtamaqa da mymkindir.

Dıbsarlı və birinci japraklar mytlaqa qıtgıla ve qurutyla. Onları sapda jaki tarla da qaldırmaq olmaz. Bir qıruv ile ekinçisinin arasındaki myddet taxminen 10—15 kyndır. Adet yzre tytyn sahə erte ve aqşam qıtgılyr. Quvvetli səçəqda, tytyn solqın olğanda qırmaqa yol berilmez. Ajni zamanda quvvetli cıq olğanda ve heman devamlı jaqmurdan son tytyn qıtgılmaz.

Qıtgılan tytyn derhal aranıja jaki qurutıqlan jerge taşylyr.

Tarla qıtgımajıv qalqan hic bir pişgin japrak qaldırmamaq, ve qıtgıbzı cıylımaq japrak vıraqmamaq icyn japrakların timarlavını temizligine qatı kəzetyv ta'jin eterler.

Tytynni maxsus tarpi jaki jaşiklerde taşyrlar. Tytynni cajuv jaki doqırıdan doqırı araba da kötyrmek mymkin, lakin bu muvaşqı suretde tybini japaq ve ystini örtmek ile mymkin olır. **Japrakların zararlanmasına hic yol vıraqmajaraq** tytynlerni taşuv diqqatlı baqıv talab eter. Tytyn ketirilgen son onı kusuk-kusuk ovalarla qojarlar ve ajrı zamanda her bir qısmına ajrı qoymaq ve nizamle yerlesdirmek kerekdir.

Tytyn haman ketirilgen kibi, her halda qıtgıqappıv birinci kyninden kec olmajaranq tizilir. T zilgende japracsıqlarıvı vıjykligi, pişkenlik ve xastalıq, haşeratdan zararlanısuypı dereçesine kore cılpıslarqa ajrıtylyr. Inege tizilgen tytyn şu saat qıpavqa kecirilir. Ipde japraklarıvı səqılıq japraklarıvı vıjykligi, tolalıq ve qıtgıması de-reçesine kore ta'jin olunır. Tiziyin kefijeti talaslar kore tytynni sojqa ajrıvıdan başqası, ine tytyn sarınpı ortasından kecirilmek kerekdir. Tytynni qıtgıluv jał vojında oktasrıni 1 den qalqan rajonlarda ise sentabrnın 25 inden kecge qaldırylmamalıdyr.

V) „**Birinciini**“ ekinçi qıtgıluvından başlab tizilgen tytyn, mutlaqa soldıgıtıl: Soldırylmaq icyn tizilgen tytynler ja vagonlarda jaki sıqıqlarda sıq olaraq aranıja qojuły, lakin sıqıqlarıvı bir virene toqunmamasına diqqat etmek. Toplama ve havanıq halına kore soldıryv işi 1 kynden 3 kynge qadar devam eter. Soldırgılan tytynni qırıtmak icyn havanıq bozuqlıqından sevəb tışatı cıqarmaq mymkin olmasa onı aran icinde daha sirek bir suretde yerlesdirirler. Ve aran zijade havalandırylyr. Bogunlar yzerinde qurutıqlanda tizil-

gen tytynlerniң soldırıluvъ jerge jaýlıqan tovan jaci başqa bir şej ystine çajdırmaq jolъ ile jarylyr. Soldırıuv vaqtında tytynniң bozulmasыna jol vylaqtamaq icyn diqqatlı kəzetyv ta'jin olnır.

c) Qытымда tytyn qa'ide olaraq vagonlar sъtъqlar, ajni ejle de bogunlar yzerinde kyneşde qurutılyr. Qurutuv—mejdanzałarъ jelden saqlı olmałydyr. Hatta kycyk jaqmurda bile qurutıla jatqan tytyn aranlarqa jaci muvaşq jerlerge alıp, өrtlib bitmegən bogunlar teknilen өrtlyir. Quvvetli jellerde de ajni wöjle jarylyr. Örtylgen bogunlar jel kelgen tarafdan taxtalar, xasırlar, bezler ve bu kibi şejlerle qorcalanırlar. Qurutuv zamanda dorıv tyşgen japraklar mutlaqa toplanılyrlar. Tytyn quruçanı kibi haman qurutuv mejdanından alıp, iceri qojołyry. Sъtъqlarınq miqdär kerek olqanı qadar olırsa qurutılgan tytyn vezierge baqlanıy (kycyk tytyn jedilerge, hatta sekizlerge bile baqlanıy. Sъtъqlar jetismegende tytynler sъtъqsız top (gavanki) baqlanırlar. Qırıv bitgen tytyn vagonlardan, sъtъqlardan jaci bogunlardan sabah erte alıp. Qurutılgan tytyn qavraq ve mort ise onı jerinden almaq olmaz.

Qurutılyv bitirilgen tytyn gavankalar jaci beşliklernen aranıny juqară qısmına jaci quru tytynni saqlamaq icyn maxsus jerlerge alıp. Bınpıle beğaber quru tytyn qattı olaraq toplanılycan vojınça soj-soj jerlesdirilir. Qurutuv devri qıruv devrinden eki hafta qadar zıjade devam eter.

4. Tytyn bereketiniң zararlı haşerat taraſından zararlanımasыndan ve xastalıqlardan tıqdar ve kejfijetçe saqlav:

a) bytyn jaz icinde tytyn tarlaları kijik otlardan temiz olaraq tutılyr, meçalar ve etraflar jeşillik pejda olqanı kibi jaňdan caňpı;

b) mantar ve povılıka (telefon) xastalıqynda oqraqan ucastkalarda onlarıny ilk korynişinde çsyjıması ve joq etilmesi meçburidir. Bu iş ajrı suretde diqqatlı jarylyr. Ajni zamanda her ucastkalarnı yzere ve zararlı haşeratını birinci korynişinde, onlarıny derhal mahv etilmesi yzere daimij kəzetyv qurulır;

Kyl xastalıqy birinci alametleri korylegenile;

c) tarla topraqlarıny kykyrt ile ilaçlama. Xastalanıqan japraklar derhal alıp, qajıv etilmesi ve xastalıq tez çajrasa tytynni aşaçyldaki japraklarıny qıtylıvıń capikletmelidir;

ç) rjavicha (benek xastalıqy) pejda olqanda xastalanıqan əsimliklerni tarlalardan çsyjıv qaiş etmek meçburidir;

d) kemiriçi wöceklerinin (demir pas, bit tripe, tly) quvvetli suretde inkişaſında tytyn sanajı'y institütıny Qытым wölygi taraſından tab' etile turqan instruksija myçisi insekisid rastvorı ile pyskyrtılır.

—28 964

5. Timar etyv kampanijasъ esnasында artыq xam malъ teslim etmege başlamalъ ve hem sovxozlar hem de kolxozlarda işçi quvvetini ejle jerleşdirmek kerek ki, teslim oluna turojan tytyn-nin ujoqun olaraq işlenmesи ve tajlanmasы te'min olunmalъ.

Erte hazırlav myçibi eksport rajonlarynda (Jalta, Aluştı, qыşmen Bağcasaraj rajonында) umumij bereketnin 8% miqdarynda dів саръ ve Sanaýtytyni rajonlarynda ise dів саръ ve birinci umumij bereket-nin 15 prosenti miqdarynda teslim olunmalъ. Erte hazırlav ijyl aýyp-dan başlab su suretde jaqыыт: eksport (tış memlekетlerge съqaruv) rajonlarы ijylde 2%, avgustda 3%, sentabrde 3% teslim eteler. Sanaýtytyni rajonlarы ijylde 3%, avgustda 5% ve sentabrde 7% teslim eterler.

6. Tytynlerni timar kampanijasъ tarlalardan saplaryny چыјмаq ile biter. Filisler hazırlanyv teslim olyptamaçaq ise saplaryny چыjuv soñki төре qыruvundan son derhal başlar. Saplar tamyrлary ile top-lanыr, bir az qurutыlyv jaqыыт. Saplarnы tamyrь ile съqarmaq icyn muvaşq suretde ujdursloqan saban, okucenikler, bukkerler ve diger alet-ler qullanытыr. Saplarnы keven japmaq icyn altы jaki traktor тұrnau-vuclar qullanытыr. Filis teslim etmek icyn hazırlanaçaq ise saplarnы filis qырылыv bitgeni kibi toplaj başlarlar.

Уход, сбор и сушка ягод
в Крыму

Карт 2116

ОШС

Возвратить книгу не позже
установленного срока

Сдан
Подг
1/2 ис
Реда

1

2404.

1932. 1000 экз.